

Таємничий мешканець поліських боліт

Із давніх часів Поліський край мав до себе безліч мандрівників, дослідників. Величезні каскади боліт, озер, острівних лісів сформували у своєму складі унікальну й рідкісну флору та фауну. Детальні відомості про деякі з них і досі залишаються загадкою. До таких видів належить і підорлик великий — один із найрідкісніших птахів Європи. Чисельність цього хижого птаха у світі оцінюється у 800-1100 гніздових пар, а гніздиться він лише в 9 європейських країнах. Найбільше гнізд підорлика великого є в Росії та Білорусі (80% від усієї популяції), незначна частка - в Польщі й Україні. Відтак збереження його є завданням світового масштабу, за що птах й отримав статус вразливого виду й охороняється Міжнародним та Європейським червоними списками, Червоними книгами України й інших держав, де він гніздиться та мігрує. Підорлик великий є важливим індикатором стану водно-болотних угідь, на яких мешкає, а відтак його наявність свідчить про хорошу збереженість природного середовища.

Донедавна підорлик великий вважався в Україні лише залітним. Однак наявність мало порушених поліських боліт могла свідчити й про інше. Ось уже другий рік поспіль у Рівненському природному заповіднику відбулась експедиція, яка розшукувала місця гніздування цього рідкісного виду, за ініціативи координатора в Україні Сергія Домашевського (Український центр дослідження хижих птахів) та участі дослідників з Рівненського природного заповідника (наукового співробітника Михайла Франчука), Львівського національного університету (студента Миколи Скирпана) й Інституту Підорлик полюбає гніздиться в острівних лісах серед широких масивів боліт і місць біля заплавл річок, яких у Рівненському природному заповіднику є вдосталь, зокрема на найбільш обводнених масивах «Переброди» та «Сомине».

Загалом на території виявили 6 гніздових пар, для яких знайшли 4 гнізда. Це стало видатною подією як для заповідника, так і в державному масштабі, оскільки наразі це єдине відоме місце гніздування підорлика великого на території України.

Наступними завданнями стали з'ясування успішності заселення виявлених гнізд, а також безпосереднє мічення пташенят — для цього птахам на лапи чіпляють металеві та білі пластикові кільця з унікальним номером, за яким можна буде ідентифікувати птахів у подальшому. Це дасть змогу прослідкувати маршрути міграційних переміщень до місць зимівлі, а також інформацію про стан птаха, його подальшу долю. Кожен спостерігач, який побачить у бінокль чи сфотографує номер кільця на птахові в будь-якій країні, може звернутися до місцевого представництва центру кільцювання, передати ці дані й отримати інформацію, де він за кільцюваний. Ми також сподіваємося, що ці результати допоможуть дізнатися про маршрути міграції цього виду та місць зимівлі для забезпечення його ефективної охорони.

На жаль, є і прикрі моменти; одне з гнізд підорлика було вщент зруйноване з невідомих причин, на інше впало сусіднє дерево, а ще одне розорила куниця... Проте це є природні фактори, з якими птах справляється впродовж всього свого існування. Більшу небезпеку зараз становить діяльність людини. Підорлик є дуже сторожким, чутливим до найменшого турбування біля гнізда в період насиджування кладки та виведення потомства в травні-червні. Також негативно впливають торфові й лісові пожежі, освоєння (осушення) боліт і лісо болотних острівців, що є гніздовими та кормовими територіями підорлика, і збереження таких важкодоступних місць є запорукою збереження цілого виду.

Ще однією негативною загрозою зникнення птаха є гібридизація внаслідок парування зі своїм менш рідкісним родичем — підорликом малим, що відбувається за відсутності доступних пар свого виду. Відтак важливо охороняти відомі генетично чисті пари та їх середовище існування, яких на території Полісся наразі більшість.

Завданням Рівненського природного заповідника є збереження всього біорізноманіття та середовища його існування. Особливої уваги потребують рідкісні та зникаючі види, від практичних заходів охорони яких залежить їх існування. Саме тому його працівники

встановили штучні гніздівлі для підорлика великого на місці зруйнованих гнізд. Ця робота не з легких, адже мало прохідними болотами необхідно дістатися до місця гніздування, а також встановити платформи на дерева на висоту понад 15 м. Поставленні завдання виконали; встановили дві платформи на місці зруйнованих гнізд в масивах «Переброди» та «Сомине». Тож маємо надію, що підорлик великий, який характеризується гніздовим консерватизмом, не проігнорує наші зусилля й навесні за гніздиться на тому ж місці та дасть плідне потомство, а Рівненський ПЗ та Україна в цілому зможуть пишатись охороною цього рідкісного птаха.

Зусилля команди дослідників були не марні: незважаючи на перебування цілий тиждень на важко прохідних болотах, у деяких місцях по пояс у воді, присутність надокучливих комах і пройдені кілометри, гніздування підорлика великого підтвердили та забезпечили подальшу охорону.

Дослідження здійснили за підтримки фонду малих грантів Великобританії - Rufford Small Grants for Nature Conservation.

Михайло Франчук